

В. Й. Башко**СУТНІСТЬ КВАЗІФІСКАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ, ЇХ ВИДИ
ТА НАСЛІДКИ (НА ПРИКЛАДІ НАК “НАФТОГАЗ УКРАЇНИ”)**

З огляду на значні обсяги квазіфіскальних операцій в Україні та їх деструктивний вплив на стан державних фінансів, є об’єктивна потреба в обліку таких операцій у розрізі як реципієнтів, так і установ, які їх проводять. У статті досліджено сутність і різновиди квазіфіскальних операцій, здійснено порівняння їх визначень в українському законодавстві та у світовій практиці і встановлено низку невідповідностей національного законодавства міжнародним стандартам. Розраховано обсяги квазіфіскальних операцій, проведених НАК “Нафтогаз України” в 2010—2013 рр. Визначено, що обсяг квазіфіскальних витрат цієї компанії впродовж охопленого періоду становив 285,7 млрд грн, а отриманих квазіфіскальних доходів — 156,2 млрд грн. З’ясовано наслідки виконання квазіфіскальних операцій НАК “Нафтогаз України”. Це зростання заборгованості, а також необхідність субсидування і збільшення статутного капіталу компанії з боку держави.

Ключові слова: квазіфіскальні операції, дефіцит бюджету, державні гарантії, НАК “Нафтогаз України”, природний газ.

Табл. 2. Рис. 1. Літ. 8.

В. Й. Башко**СУЩНОСТЬ КВАЗИФИСКАЛЬНЫХ ОПЕРАЦИЙ, ИХ ВИДЫ
И ПОСЛЕДСТВИЯ (НА ПРИМЕРЕ НАК “НЕФТЕГАЗ УКРАИНЫ”)**

Ввиду значительных объемов квазифискальных операций в Украине и их деструктивного влияния на состояние государственных финансов, существует объективная потребность в учете таких операций в разрезе как реципиентов, так и учреждений, которые их проводят. В статье исследованы сущность и разновидности квазифискальных операций, осуществлено сравнение их определенных в украинском законодательстве и в мировой практике и установлен ряд несоответствий национального законодательства международным стандартам. Рассчитаны объемы квазифискальных операций, проведенных НАК “Нефтегаз Украины” в 2010—2013 гг. Определено, что объем квазифискальных расходов этой компании за охваченный период составил 285,7 млрд грн, а полученных квазифискальных доходов — 156,2 млрд грн. Установлены последствия выполнения квазифискальных операций НАК “Нефтегаз Украины”. Это рост задолженности, а также необходимость субсидирования и увеличения уставного капитала компании со стороны государства.

Ключевые слова: квазифискальные операции, дефицит бюджета, государственные гарантии, НАК “Нефтегаз Украины”, природный газ.

Vasyl Bashko**THE ESSENCE OF QUASI-FISCAL OPERATIONS, THEIR TYPES
AND CONSEQUENCES (ON EXAMPLE OF THE NATIONAL
JOINT STOCK COMPANY “NAFTOGAZ OF UKRAINE”)**

Considering the large amount of quasi-fiscal operations in Ukraine and its destructive impact at public finance, there is an objective need of such transactions' accounting. The essence and types of quasi-fiscal operations are analyzed in the article. The comparison of quasi-fiscal operations' definition in national law and international practice is made, and a number of inconsistencies of national legislation with international standards has been found. An estimation of quasi-fiscal operations conducted by “Naftogaz of Ukraine” for 2010-2013 is made. It is defined that the amount of quasi-fiscal spending of “Naftogaz of Ukraine” for 2010-2013 was 285.7 billion UAH,

© Башко В. Й., 2014

and the amount of obtained quasi-fiscal revenues was 156.2 billion UAH. The author has revealed the main consequences of the quasi-fiscal operations of "Naftogaz of Ukraine" including: increase of debt, the need for subsidies and increase of the state share of capital.

Keywords: quasi-fiscal operations, budget deficit, government guarantees, National Joint Stock Company "Naftogaz of Ukraine", natural gas.

JEL classification: F64, H60, H61.

Основними функціями органів державного управління є: перерозподіл національного доходу й багатства на безповоротній основі шляхом стягнення обов'язкових податкових платежів і зборів, надання за рахунок цих коштів трансфертів, товарів та послуг індивідуального чи колективного споживання, виробництво неринкових товарів і послуг. У процесі виконання цих функцій органи державного управління проводять операції, котрі класифікуються в бюджетному законодавстві як доходи та видатки бюджету.

Зважаючи на значні обсяги квазіфіскальних операцій (КФО) в Україні та їх деструктивний вплив на стан державних фінансів, є об'єктивна потреба в обліку таких операцій у розрізі як реципієнтів, так і установ, котрі їх проводять. В Україні питання обліку КФО перебувають на стадії дискусій про можливі методи їх оцінки. В Україні окреслені питання досліджували М. Маркевич, Т. Богдан, С. Леонов [1—3] та ін., переважно в контексті обліку КФО Національного банку України. Метою статті є аналіз відповідності вітчизняних законодавчих визначень сутності й видів КФО міжнародним стандартам, а також обліку та наслідків таких операцій на прикладі компанії, що проводить чи не найбільший обсяг КФО в Україні, — НАК "Нафтогаз України".

Сутність квазіфіскальних операцій згідно з міжнародними стандартами

У посібнику Міжнародного валютного фонду щодо забезпечення прозорості в бюджетно-податковій сфері 2007 р. наведено таке визначення КФО: операції, що проводяться за вказівкою органів державного управління фінансовими й нефінансовими державними корпораціями, а іноді — приватним сектором, мають фіскальний характер, тобто в принципі могли б виконуватися за допомогою конкретних фіскальних заходів, таких як податки, субсидії чи інші прямі витрати, хоча в деяких випадках може бути дуже складно провести їх точну кількісну оцінку [4].

В іншій публікації МВФ зазначається, що квазіфіскальна діяльність — це проведення операцій, у результаті яких здійснюється чистий перерозподіл державних ресурсів на користь приватного сектору через позабюджетні канали [5]. Таким чином, це визначення не передбачає перерозподілу ресурсів між державними корпораціями.

У проекті Кодексу прозорості в бюджетно-податковій сфері Міжнародного валютного фонду [6] міститься таке визначення КФО: операції уряду, що проводяться установами, котрі не належать до органів державної влади (центральним банком та іншими державними корпораціями). До цих операцій

включаються, наприклад, пільгові кредити центрального банку, цільове кредитування державними корпораціями та вимоги надання послуг за цінами, нижчими від ринкових.

Сутність КФО стає очевидною, якщо виокремити їхні основні наслідки й ознаки: 1) вони викривляють інформацію про реальний фінансовий стан уряду та обсяг перерозподілу ВВП через бюджет, оскільки не відображаються в бюджеті; 2) генерують значні умовні зобов'язання; 3) призводять до втрат центрального банку, що зумовлює збільшення грошової емісії, внаслідок чого виникає ефект витіснення та зростання боргу; 4) діючи як податки й субсидії, спричиняють небажаний перерозподільний ефект [5]; 5) ініціюються простим адміністративним рішенням [4, с. 27, 107].

За економічною сутністю КФО можна поділити на квазіфінансові доходи — операції, що збільшують розмір чистих активів установ, які не належать до сектору загального державного управління (СЗДУ), та квазіфінансові субсидії — операції, котрі зменшують розмір чистих активів. Поширенішим видом КФО є квазіфінансові субсидії, оскільки вони дають змогу знизити дефіцит бюджету та рівень боргового навантаження в короткостроковому періоді. Є три групи видатків, які повинні здійснюватись органами державного управління:

- на безоплатне забезпечення суспільства колективними послугами;
- на забезпечення товарами й послугами домогосподарств безкоштовно або за цінами, що не мають економічного значення;
- трансфери іншим інституційним одиницям із метою перерозподілу національного доходу чи багатства.

В умовах прискіпливої уваги суспільства до стану державного бюджету органи державного управління схильні делегувати іншим секторам економіки фінансові функції, виконання котрих урядом призвело б до одночасного збільшення видатків бюджету. Такі операції відображаються не в бюджетних показниках, а в показниках діяльності підприємств державного сектору та пов'язані переважно із забезпеченням товарами й послугами домогосподарств безкоштовно або за цінами, які не мають економічного значення, тобто справляють неістотний вплив на інтерес виробників у нарощенні обсягів виробництва, а також на обсяги попиту на товари чи послуги. Ознаками таких цін є, по-перше, незацікавленість виробника в коригуванні обсягів пропозиції з метою отримання прибутку в довгостроковому періоді або принаймні відшкодування собівартості продукції; по-друге, відсутність у споживачів свободи вибору щодо здійснення покупки, орієнтуючись на ціну товарів чи послуг.

В окремих випадках до органів, що проводять КФО, доцільно відносити корпорації, обмеженою мірою підконтрольні органам державної влади (такі, де частка голосуючих акцій є меншою за 50 %; щодо яких відсутнє спеціальне законодавство, наказ чи положення, що не надає органам держуправління право визначати корпоративну політику). Доцільність віднесення цих

корпорацій до установ, котрі здійснюють КФО, є їх монопольне становище на ринку в результаті окремих преференцій, наданих їм такими органами.

Держава може повністю або частково компенсувати втрати, пов'язані з проведенням КФО, у формі субсидій із бюджету або за рахунок збільшення статутного капіталу. У першому випадку це призводить до зростання дефіциту бюджету, у другому — не впливає на нього, оскільки вважається, що таким чином держава примножує свої активи.

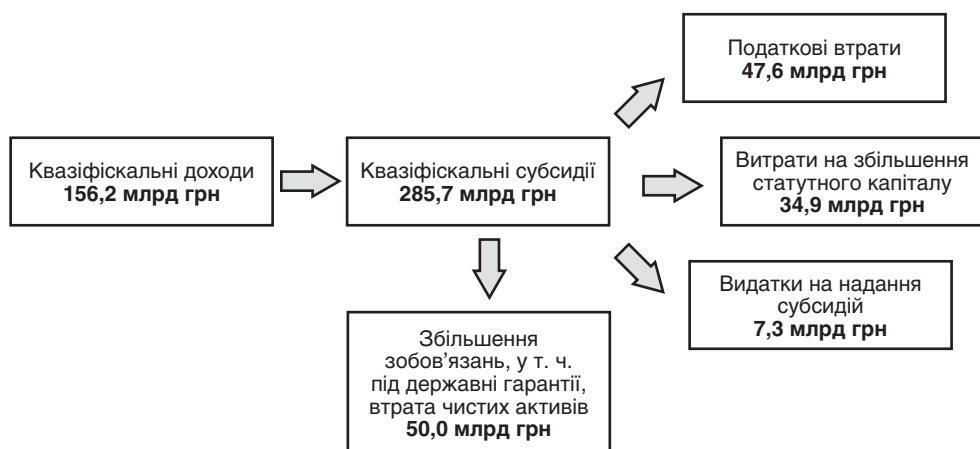
Делегуючи державним підприємствам і центральному банку функції з проведення квазіфіскальних субсидій, уряд тим самим гарантує, що їхні витрати у зв'язку з виконанням цих операцій будуть компенсовані шляхом надання субсидій із держбюджету, збільшення статутного капіталу або в інший спосіб. Через відсутність компенсації з бюджету зазначених витрат, прибутковість таких установ знижується, що зумовлює податкові втрати та втрати дивідендів для бюджету. Тому ці установи змушені здійснювати власні запозичення під явні, документально оформлені державні гарантії (що у випадку їх неповернення призводить до необхідності їх погашення й обслуговування з держбюджету) або під неявні.

Вплив наслідків здійснення квазіфіскальних субсидій на показники дефіциту за касовим методом та державного боргу різний: у випадку надання субсидій дефіцит бюджету та державний борг зростають, у разі збільшення статутного капіталу дефіцит бюджету не нарощується, а державний борг — так. Податкові втрати та втрати дивідендів не впливають на рівень дефіциту бюджету й державного боргу, зате знижують справжній рівень перерозподілу ВВП через бюджет. У випадку надання державних гарантій та здійснення видатків за гарантованими державою позиками дефіцит і державний борг збільшуються в момент настання гарантійного випадку, тобто з певним лагом стосовно часу здійснення квазіфіскальних субсидій.

У результаті КФО обсяг чистих активів установ, котрі їх проводять, зменшується на різницю між обсягом наданих квазіфіскальних субсидій та розміром компенсацій із держбюджету, податкових втрат і втрат дивідендів бюджету. Кумулятивний обсяг КФО НАК “Нафтогаз України” та їх наслідки за 2010—2013 рр. зображено на рисунку.

Визначення сутності й видів квазіфіскальних операцій у законодавстві України

У 2011 р., на виконання вимог МВФ щодо забезпечення прозорості у сфері державних фінансів, у Бюджетний кодекс України додано визначення КФО: операції органів державної влади і місцевого самоврядування, Національного банку України, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки, що не відображаються у показниках бюджету, але можуть призвести до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету в майбутньому [7].

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України, НАК “Нафтогаз України”, Державної казначейської служби України, Національного банку України.

Рисунок. Обсяги квазіфіскальних операцій та їх наслідки на прикладі НАК “Нафтогаз України”, кумулятивно за 2010—2013 рр.

Це визначення є невдалим і таким, що дезінформує, оскільки суб'єктами КФО встановлено органи державної влади та фонди загальнообов'язкового державного соціального й пенсійного страхування. Утім, як відомо, основною метою КФО є виведення операцій, котрі збільшують дефіцит бюджету, за його межі, тобто делегування урядом державним підприємствам тих операцій, здійснення яких ним самим призводить до зростання видатків. Відповідно, центральні органи влади не можуть проводити КФО, бо вони і є фіскальними інститутами. При формулюванні цього визначення, очевидно, малися на увазі операції центральних органів виконавчої влади, що здійснюються з метою приховування дефіциту бюджету за рахунок неправильного відображення у бюджеті, а не виведення операцій за межі СЗДУ. У міжнародній термінології такі операції дістали назву “creative accounting” та не мають нічого спільного з квазіфіскальними. Прикладами creative accounting є: укладання договорів валютного хеджування в Греції, з метою приховати фактичне надходження позикових коштів на фінансування бюджету в 2001 р.; практика збільшення статутного капіталу в Україні протягом 2008—2014 рр., замість того щоб реєструвати ці витрати бюджету як субсидії, тощо. Фонди загальнообов'язкового державного соціального й пенсійного страхування також не є суб'єктами КФО, оскільки належать до установ СЗДУ.

До переліку КФО віднесено низку операцій, що не є квазіфіскальними [8]. Зокрема, статті “Залучення кредитів під державні гарантії суб'єктами господарювання — резидентами, реструктуризація боргів таких суб'єктів під державні гарантії” та “Проведення гарантійних операцій, які пов'язані з настанням випадків за борговими зобов'язаннями суб'єктів господарювання — резидентів” безпідставно віднесені до КФО. По-перше, є можливість відображення таких

операцій у бюджетній звітності. У вітчизняній практиці при обліковуванні за касовим методом факт надання гарантії справді реєструється в момент настання гарантійного випадку, і з бюджету здійснюються виплати. Водночас за міжнародними стандартами при обліковуванні за методом нарахувань позика під державні гарантії може вважатися зобов'язанням, якщо ймовірність настання виплат за гарантійним зобов'язанням перевищує 50 %. Більше того, у разі можливості з прийнятним ступенем надійності оцінити очікувані витрати бюджету, пов'язані з настанням гарантійних випадків, органи державного управління, відповідальні за складання бюджету, фіскальних і фінансових звітів згідно з методом нарахувань, повинні відображати в обліку очікувані витрати бюджету як зобов'язання в момент видачі гарантії. Проте на практиці отримання позики під державні гарантії рідко реєструється як збільшення зобов'язань уряду.

По-друге, у посібниках МВФ щодо забезпечення прозорості в бюджетно-податковій сфері 2001 і 2007 рр. у переліку видів КФО відсутні операції з отримання позик під державні гарантії чи виплати за гарантованими державою позиками. Натомість до КФО віднесено операції з гарантування позик іншими установами, котрі не належать до СЗДУ, — центральним банком, гарантійними позабюджетними фондами.

По-третє, у визначенні КФО чітко вказано, що суб'єктами таких операцій є фінансові й нефінансові державні корпорації, а іноді — приватний сектор, тобто установи СЗДУ не належать до суб'єктів КФО.

По-четверте, зазначається, що такі операції можуть призводити до виникнення умовних зобов'язань. Проте умовні гарантії не належать до КФО, а є їх наслідком.

По-п'яте, у посібниках МВФ 2001 і 2007 рр. наголошується на необхідності ідентифікації КФО та, по можливості, визначення обсягу квазіфіскальних субсидій або доходів. Оскільки інформація про прямі умовні зобов'язання уряду систематизується й оприлюднюється, відносити ці операції до квазіфіскальних недоречно.

Стаття згаданого переліку “Здійснення Національною акціонерною компанією “Нафтогаз України” та іншими суб'єктами господарювання державного сектору економіки запозичень, за якими у разі зміни власника та з інших причин, встановлених у кредитному договорі (проспекті емісії облігацій), виникають зобов'язання щодо дострокового погашення запозичень” також не належить до КФО. Такі операції не приводять до чистого перерозподілу ресурсів: у позичальника одночасно збільшуються як пасиви (боргові зобов'язання), так і активи (кошти від розміщення цих зобов'язань).

Низка інших статей цього переліку, а саме: “Накопичення фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування заборгованості з виплати пенсій і соціальних допомог, залучення ними кредитних ресурсів для покриття дефіциту коштів на виконання поточних зобов'язань”, “Відображення фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування дефіциту

коштів та невиконаних поточних зобов'язань”, “Накопичення заборгованості з відшкодування податку на додану вартість”, а також “Відображення помилково та/або надміру сплачених грошових зобов'язань, у тому числі сум податків і зборів (обов'язкових платежів), до бюджету”, теж не можуть вважатися КФО, адже установи, котрі проводять ці операції, належать до СЗДУ, тому їх облік за методом нарахувань на рівні всього СЗДУ розв'яже проблему неврахування в бюджеті зазначених операцій.

Операція “Списання безнадійного податкового боргу, розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу платника податків” також не є квазіфіскальною, оскільки, по-перше, її здійснюють органи державного управління, по-друге, такі операції належать до податкових втрат і можуть бути наслідком КФО.

Квазіфіскальні операції НАК “Нафтогаз України” та їх наслідки

Для детальнішого розгляду сутності КФО та їх наслідків проаналізуємо діяльність НАК “Нафтогаз України”, яка виконує найбільші обсяги квазіфіскальних функцій в нашій державі. Згідно з рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, НАК “Нафтогаз України” реалізує природний газ для населення та підприємств теплокомуненерго за ціною, істотно нижчою від ринкової (під ринковою ми розуміємо ціну імпорту газу). Обсяг квазіфіскальних субсидій протягом 2010—2013 рр. сягнув 285,7 млрд грн (табл. 1). Його визначено шляхом множення різниці між ринковою ціною та ціною продажу на обсяг постачання та коефіцієнт 1,2, що враховує донараховану суму податку на додану вартість.

Одночасно НАК “Нафтогаз України” дістала право купувати природний газ за нижчими цінами в підприємств із державною часткою власності, що перевищує 50 % (табл. 2). Обсяг видобутку природного газу зазначеними підприємствами в Україні протягом 2010—2013 рр. становив від 18,1 до 19,2 млрд м³, чого цілком достатньо для потреб населення. Однак більша частина видобутого природного газу використовується на інші потреби. Зокрема, прогнозним балансом надходження й розподілу природного газу на 2012 р. передбачалося, що для потреб населення буде поставлено 883 млн м³, при тому що фактичний обсяг видобутку становив 2011 млн м³. У 2013 р. планувалася поставка 1 млрд м³, тоді як фактично було видобуто 1,9 млрд м³. Решта видобутого газу спрямовувалася для виробництва аміаку на орендованих ПАТ “Укрнафта” потужностях у ПАТ “ДніпроАзот” — 577 млн м³ у 2012 р. та 599 млн м³ у 2013 р.; на виробничо-технологічні витрати й потреби — по 336 млн м³; для виробництва скрапленого газу — 80 і 97 млн м³ відповідно; для постачання промисловим підприємствам — 270 млн м³ у 2012 р. Враховуючи наявність відповідних статей витрат природного газу в компаніях “Укргазвидобування” і “Чорноморнафтогаз”, на потреби населення заплановано близько 15,9 млрд м³ у 2012 р. та 16,5 млрд м³ у 2013 р. Оскільки фактичні

Таблиця 1. Обсяги квазіфінансових операцій та їх наслідки на прикладі НАК “Нафтогаз України” протягом 2010—2013 рр.

Показник	2010	2011	2012	2013	Разом
Квазіфінансові субсидії, всього, млрд грн	49,6	60,0	89,6	86,5	285,7
У т. ч. для населення	32,7	41,3	61,7	59,0	194,8
для підприємств комунальної теплоенергетики	16,9	18,7	27,9	27,5	90,9
Квазіфінансові доходи НАК “Нафтогаз України”, млрд грн	26,9	33,6	48,4	47,3	156,2
Втрати ПДВ у зв’язку з реалізацією газу за заниженими цінами та звільнення від ПДВ операцій з імпорту газу, всього, млрд грн	8,3	10,0	14,9	14,4	47,6
У т. ч. для населення	5,5	6,9	10,3	9,8	32,5
для підприємств комунальної теплоенергетики	2,8	3,1	4,6	4,6	15,2
Втрати НАК “Нафтогаз України” від виконання КФО, млрд грн	14,5	16,4	26,3	24,7	81,9
Компенсація втрат, пов’язаних із КФО, всього, млрд грн	10,8	12,5	10,9	8,0	42,2
У т. ч. компенсація НАК “Нафтогаз України” за рахунок збільшення статутного капіталу	7,4	12,5	7,0	8,0	34,9
Компенсація НАК “Нафтогаз України” різниці між цінами закупівлі імпортованого природного газу та його реалізації суб’єктам господарювання для виробництва теплової енергії, яка споживається населенням	3,4	0	3,9	0	7,3
Зростання зобов’язань НАК “Нафтогаз України”, млрд грн	13,9	4,6	23,8	7,6	50,0
Довідково					
Ціна природного газу без ПДВ і надбавок, грн за 1 тис. м³:					
імпортний	2002	2477	3408	3341	—
власного видобутку	310	364	364	364	—
для населення	430	482	418	414	—
для підприємств комунальної теплоенергетики	521	724	775	780	—
Обсяг природного газу, млрд м³:					
імпортний	36,5	40,0	24,9	12,9	—
власного видобутку для потреб населення	15,9	15,9	15,9	15,9	—
споживання населенням	17,3	17,3	17,2	16,8	—
споживання підприємствами теплоенергетики	9,5	8,9	8,8	8,9	—
Боргові зобов’язання “Нафтогаз України”, млрд грн	66,4	80,3	84,9	108,7	—

Джерело: розраховано за даними НАК “Нафтогаз України”.

Таблиця 2. Ціна придбання природного газу власного видобутку для НАК “Нафтогаз України”, грн

Компанія	з 01.03.2008	з 01.05.2010	з 01.01.2011	з 01.01.2013	з 01.01.2014
“Укргазвидобування”	196	350	350	349	349
“Чорноморнафтогаз”	289	456	456	440	452
“Укрнафта”	199	458	458	493	563

Джерело: Офіційний веб-сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua/>.

дані про використання природного газу власного видобутку для потреб населення не оприлюднюються, у розрахунках зроблено припущення, що на ці потреби спрямовується 15,9 млрд м³.

Отже, загальний обсяг квазіфіскальних доходів НАК “Нафтогаз України” за 2010—2013 рр. (визначений як різниця між ринковою ціною природного газу та ціною його закупівлі цією компанією у зазначених вище державних підприємств, помножена на обсяг придбання природного газу) становить 156,2 млрд грн.

Здійснення КФО також призводить до податкових втрат. Зокрема, при реалізації природного газу власного видобутку за цінами, нижчими від ринкових, виникають втрати з податку на додану вартість. Окрім того, аби “Нафтогаз України” не зазнавав втрат із переплати ПДВ при реалізації імпортного газу за цінами, нижчими від митної вартості, законодавчо передбачено звільнення операцій із імпорту природного газу (спочатку лише для “Нафтогазу України”, а потім і для всіх імпортерів) від сплати ПДВ. Загальний обсяг недонадоходжень ПДВ за досліджуваний період сягнув 47,6 млрд грн.

Різниця між обсягами квазіфіскальних субсидій та квазіфіскальних доходів і податкових втрат бюджету становить величину втрат НАК “Нафтогаз України” від проведення КФО. З метою компенсації цих втрат із держбюджету надавалися кошти у формі поповнення статутного капіталу цієї компанії та субсидій. Як видно з табл. 1, сума на поповнення статутного капіталу “Нафтогазу України” була досить значною та коливалася в межах від 7,0 млрд грн у 2012 р. до 12,5 млрд грн у 2011 р., або від 0,5 до 1 % ВВП. Оскільки ці витрати бюджету не належать до видатків, можна констатувати зниження офіційних показників дефіциту бюджету щонайменше на обсяг поповнення статутного капіталу компанії.

Зазначених сум компенсації було недостатньо для покриття втрат від здійснення КФО, що змусило “Нафтогаз України” вдаватися до запозичень, унаслідок чого загальний обсяг його боргових зобов’язань збільшився за відповідний період на 50 млрд грн, до 108,7 млрд грн на кінець 2013 р.

Варто зауважити, що виконання КФО є фактором збільшення корупційної складової, оскільки збитки і втрати державних компаній у непрозорих відносинах завжди легко списати на виконання квазіфіскальних функцій. На прикладі НАК “Нафтогаз України” можна згадати такі резонансні скандали, як її програш компанії “Росукренерго” в Стокгольмському суді у 2010 р., що призвело до загальних втрат у обсязі 16 млрд грн, або 2 млрд дол. США; втрату дивідендів “Нафтогазу України” за період 2006—2008 та 2010—2012 рр. у сумі 3,2 млрд грн та ін.

Підсумовуючи викладене, доходимо таких висновків. Зважаючи на наявність значних обсягів квазіфіскальних операцій в Україні, що призводять до погіршення стану державних фінансів, за відсутності дієвих і фахових заходів щодо вирішення цього питання, на нашу думку, необхідно:

— внести зміни до Бюджетного кодексу України та розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 692-р у частині уточнення сутності й видів КФО;

— запровадити облік дефіциту бюджету та боргу на рівні сектору загального державного управління й усього державного сектору, включаючи державні підприємства та центральний банк;

— на першому етапі запровадити облік КФО для установ, які здійснюють найбільші обсяги таких операцій, а саме: НАК “Нафтогаз України”, Національного банку України, ДП НАЕК “Енергоатом”, підприємств теплокомуненерго, ДП “Вугілля України”, “Укразалізниці”;

— визначити у структурі Міністерства фінансів України структурний підрозділ, котрий займатиметься питаннями КФО.

Список використаних джерел

1. *Маркевич М.* Квазіфіскальні операції центрального банку України / М. Маркевич // Економічний часопис — XXI. — 2002. — № 2. — С. 41—49.
2. *Богдан Т. П.* Квазіфіскальні операції та їх роль у формуванні бюджетного дефіциту / Т. П. Богдан // Фінанси України. — 2011. — № 9. — С. 3—17.
3. *Леонов С. В.* Квазіфіскальні операції центрального банку: сутність, види та наслідки застосування / С. В. Леонов, В. Н. Гланц // Механізм регулювання економіки. — 2013. — № 1. — С. 159—167.
4. Руководство по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере (2007 год) / МВФ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.imf.org/external/np/fad/trans/rus/manualr.pdf>.
5. *Tchaidze R.* Quasi-Fiscal Deficit in Nonfinancial Enterprises / R. Tchaidze [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0710.pdf>.
6. Fiscal Transparency Code (Consultation Draft of July 1, 2013) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/exr/consult/2013/fisctransp/pdf/070113.pdf>.
7. Бюджетний кодекс України : закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
8. Про затвердження переліку квазіфіскальних операцій і органів влади (управління), відповідальних за проведення оцінки можливого впливу таких операцій на показники бюджету : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 692-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/692-2012-p>.